

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Presentatie over intro's en outro's

Poort, J.

Publication date

2018

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Poort, J. (2018). *Presentatie over intro's en outro's*. Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Instituut voor Informatierecht.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

Instituut voor Informatierecht

Presentatie over intro's en outro's

Joost Poort

30 oktober 2018

Inhoud

1. Achtergrond en onderzoeksvraag.....	3
2. Argumenten RadioCorp en AT	5
3. Tijdbestedingsonderzoek.....	7
4. Neurowetenschap en psychologie	8
5. Hitting the post.....	10
6. Conclusies en advies	11

1. Achtergrond en onderzoeksvraag

RadioCorp B.V. (hierna: RadioCorp) beschikt over een landelijke vergunning voor het uitzenden van commerciële radio op kavel A9. Deze vergunning is geclausuleerd en is bestemd voor een radioprogramma dat overwegend bestaat uit Nederlandstalige muziek. Conform het programmatisch bod van RadioCorp uit 2003, is de vergunninghouder verplicht om een programma uit te zenden:

- a. dat tussen 7:00 uur en 19:00 uur ten minste 70 procent Nederlandstalige muziek bevat;
- b. dat tussen 7:00 uur en 19:00 uur ten minste 20 procent muziek, andere dan bedoeld in onderdeel a, van Europese producties bevat;
- c. dat tussen 7:00 uur en 19:00 uur ten minste 45 procent als bedoeld in onderdeel a en b bevat van muziekproducties die niet langer dan één jaar geleden zijn uitgebracht.

Percentages worden gemeten over de *netto-zendtijd*, dat wil zeggen de zendtijd exclusief de tijd besteed aan het uitzenden van nieuws, weer, verkeer, reclame en zelfreclame.¹

Na een handhavingsverzoek van Waterstad FM heeft Agentschap Telecom (hierna: AT) op 25 april 2017 onderzoek gedaan naar de naleving van deze voorschriften en overtredingen geconstateerd ten aanzien van het eerste en het derde criterium. Hoewel het niet doorslaggevend is geweest voor het vaststellen van de overtredingen, heeft AT daarbij presentatie over muziek in alle gevallen als spraak beoordeeld. Zo kwam AT uit op een percentage van 67,42% Nederlandstalige muziek. Als spraak over muziek aan muziek zou zijn toegerekend, zou dit uitkomen op 68,51%, dus 1,09% meer maar nog altijd niet voldoende. Het verschil betreft 334 seconden: 267 seconden waarin werd gesproken over de intro's van muzieknummers en 67 seconden waarin gesproken werd over outro's. De fragmenten varieerden van 1 tot 45 seconden per geval.

3

Naar aanleiding van de geconstateerde overtredingen heeft AT in een besluit op 27 juli 2018 aan RadioCorp lasten onder dwangsom opgelegd. RadioCorp heeft tegen dit besluit bezwaar aangetekend en een voorlopige voorziening aanhangig gemaakt bij de rechtbank Rotterdam. Volgens RadioCorp moeten intro's en outro's volledig worden toegerekend aan muziek. AT geeft aan dat de voorzieningenrechter AT ter zitting in overweging heeft gegeven uitgangspunten vast te stellen wanneer bij spraak en muziek (een liedje) de spraak dan wel de muziek een duidelijk ondergeschikt karakter heeft. Dit in het belang van de rechtszekerheid.

Relevant is hierbij dat in 2005 reeds een vergelijkbare zaak diende tussen SLAM!FM, VRON en AT, waarin zogeheten fillermuziek (instrumentale opvolmuziek), intro's en outro's door AT dubbel waren geteld: als spraak én als muziek. De rechtbank overwoog (ECLI:NL:RBROT:2007:BA1537, r.o. 2.4.1.3) dat er een belangrijk verschil is tussen enerzijds fillermuziek "die volledig ondergeschikt is aan spraak" en anderzijds intro's en outro's waarbij het gaat om "spraak over de muziek heen". Fillermuziek kan volgens de rechtbank niet als zendtijd met muziek worden aangemerkt maar over intro's en outro's deed de rechtbank geen uitspraak.

In hoger beroep overwoog het CBb dat het dubbel tellen van zendtijd niet kan, omdat je dan uitkomt op een hogere bruto zendtijd dan 12 uur terwijl de "programmatische voorschriften betrekking moeten hebben op een vaststaand aantal uren en/of minuten" (ECLI:NL:CBB:2007:

¹ Tot dat laatste worden door Agentschap Telecom ook *jingles* ter zelfpromotie gerekend. Jingles worden dus buiten de netto-zendtijd gehouden en zitten noch in de teller, noch in de noemer van de berekening voor het bepalen van de genoemde percentages. RadioCorp betwist deze berekeningswijze, maar dit twistpunt vormt geen onderwerp van de voorliggende notitie.

BB9361, r.o. 7.4.3). “Het College acht het voorshands dan ook aannemelijk dat het mogelijk is om programma-onderdelen in te delen als al dan niet daadwerkelijk besteed aan muziek, dan wel aan spraak, afhankelijk van de vraag welke van de twee een duidelijk ondergeschikt karakter heeft.” (r.o. 7.4.4). Het bestaan van grensgevallen is daarvoor volgens het CBb geen beletsel, waarbij van belang is dat de uitleg van de regels “voor betrokkenen redelijkerwijs voorzienbaar is, zodat steeds duidelijk blijft wanneer een bepaalde handelwijze zal leiden tot sancties.”

Er dienen dus redelijkerwijs voorzienbare en uitvoerbare criteria te worden opgesteld wanneer muziek ten opzichte van spraak een duidelijk ondergeschikt karakter heeft en zendtijd daarom wordt geteld als spraak en wanneer omgekeerd.

AT heeft het Instituut voor Informatierecht (IViR) gevraagd een beknopt *onafhankelijk advies uit te brengen om tot dergelijke redelijkerwijs voorzienbare en uitvoerbare criteria te komen voor wanneer muziek ten opzichte van spraak een duidelijk ondergeschikt karakter heeft*, waarbij het IViR niet gebonden is aan de overwegingen in de last onder dwangsom. Het advies ziet alleen op de criteria voor ondergeschiktheid van spraak dan wel muziek bij presentatie over intro's en outro's en niet op de overige aspecten en juridische argumenten in het bezwaar.

De voorliggende notitie geeft dit advies. AT heeft het IViR ten behoeve daarvan haar besluit d.d. 27 juli, het verzoekschrift voorlopige voorziening van RadioCorp d.d. 1 augustus, het verweerschrift van AT d.d. 17 augustus, de aanvullende gronden (Bijlage A) van RadioCorp d.d. 20 augustus en de aanvullende gronden (deel 2) van RadioCorp d.d. 5 september ter hand gesteld. Tevens heeft AT het IViR de geluidsopnamen van de onderzochte dag verstrekt, met een lijst van de geconstateerde presentatie over intro's en outro's.

Weergaven van de standpunten en argumenten van AT en RadioCorp in dit advies zijn volledig gebaseerd op deze stukken. Een concept van dit advies is vervolgens op 17 oktober door AT aan RadioCorp en Waterstad FM voorgelegd om hen in de gelegenheid te stellen een zienswijze te geven en desgewenst met aanvullende argumenten en toelichting te komen. De heer Silvius van Waterstad FM gaf op 21 oktober aan geen opmerkingen te hebben. De heer Visser van RadioCorp heeft op 22 oktober een zienswijze ingebracht ('Reactie van RadioCorp B.V. op ivir-rapport intro's en outro's'). Deze zienswijze is meegewogen bij het opstellen van de voorliggende finale versie van het advies.

Paragraaf 2 van dit advies geeft een beknopte inventarisatie van de argumenten van RadioCorp voor hun standpunt dat presentatie over muziek als muziek moet worden gezien en de argumentatie van AT in de overwegingen van de last onder dwangsom. Vervolgens wordt in paragraaf 3 gekeken of er lessen getrokken kunnen worden uit het tijdbestedingsonderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Paragraaf 4 maakt een kort uitstapje naar de neurowetenschappelijke en psychologische literatuur over aandacht voor spraak en muziek. Paragraaf 5 gaat tot slot kort in op de achtergronden van het presenteren over intro's en outro's. Paragraaf 6 concludeert.

2. Argumenten RadioCorp en AT

AT telt presentatie over muziek als presentatie en niet als muziek, net als in het geval van fillermuziek waarover de Rechtbank Rotterdam zich eerder boog. AT verwijst ter motivering naar de uitspraak van het CBb dat er bij samenloop van spraak en muziek een keuze gemaakt moet worden wat een ondergeschikt karakter heeft en schrijft:

“Ik heb de intro’s, outro’s en fillers, in lijn met de uitleg van het CBb, beoordeeld door te bepalen welk element (spraak of muziek) een duidelijk ongeschikt karakter heeft. (...)

Voor de intro’s en outro’s leidde dat in alle gevallen tot het oordeel dat de muziek een ondergeschikt karakter heeft. Zodra de presentator over de muziek heen praatte ging het niet langer om de muziek maar om de presentatie. De muziek had op dat moment een ondergeschikt karakter. (Beschikking tot oplegging lasten onder dwangsom, 27 juli 2018, p. 28)

AT zegt hier in feite driemaal hetzelfde en geeft geen inhoudelijke onderbouwing voor de geconstateerde ondergeschiktheid.

RadioCorp stelt zich daarentegen op het standpunt dat presentatie over intro’s en outro’s als muziek moet worden aangemerkt. RadioCorp beroept zich onder meer op het feit dat in de aanvraag voor de vergunning een voorbehoud is gemaakt voor presentatie over intro’s “want dan is de song in kwestie al te horen”. De verwijzing naar dat voorbehoud is echter een juridisch argument en geen inhoudelijk argument voor ondergeschiktheid: het gaat niet in op de vraag *of* en *waarom* de presentatie in dergelijke gevallen een *duidelijk ondergeschikt karakter* heeft.

De song is in dergelijke gevallen inderdaad al te horen, maar de presentatie is eveneens te horen. RadioCorp noemt het punt dat de muziek al te horen is ook in zijn *Verzoekschrift voorlopige voorziening* d.d. 1-8-2018:

“Intro’s en outro’s zijn onlosmakelijke delen van muzieknummers; óók wanneer een dj nog enkele seconden spreekt. (...) De muziek blijft even luid waarneembaar, of Marco nu zingt of de dj aan het begin of het einde nog iets zegt.” (1.10.7)

Inderdaad zijn intro’s en outro’s al te horen onder de presentatie en – anders dan fillermuziek en jingles – een onderdeel van de muziekopnames die uitgezonden worden en al dan niet voldoen aan de clausuleringsvereisten. Maar dat betekent nog niet dat de presentatie in de beleving van luisteraars een duidelijk ondergeschikt karakter heeft.

RadioCorp geeft daarnaast het argument dat het presenteren over intro’s en outro’s in de radiowereld gebruikelijk is:

“Al sinds de jaren 60 van de vorige eeuw is het bij muziekradio praten door dj’s over intro’s van platen dé manier om muziekradio te maken.” (3.6)

Dit punt herhaalt RadioCorp in zijn zienswijze en ook deze stelling is grotendeels juist. Praten over de intro’s van muziek is in Nederland en daarbuiten gebruikelijk, waarover meer in paragraaf 5, maar dat zegt wederom niets over de kwestie of daarmee de spraak of de muziek een ondergeschikt karakter heeft.

In Bijlage 2 bij het verzoekschrift voorlopige voorziening schrijft RadioCorp:

“En bij intro’s en outro’s van muzieknummers en jingles heeft het gesproken woord door een DJ, wanneer dat gelijktijdig te horen is, juist een ondergeschikt karakter”. (p. 10)

RadioCorp volstaat hier – net als AT – met een stelling zonder onderbouwing. Analoog bestempelt RadioCorp de vermeende ondergeschiktheid van intro's en outro's aan presentatie iets verderop als 'eenvoudigweg niet waar':

“Bij intro's en outro's is het precies andersom. Daarbij past de DJ z'n presentatie aan de lengte van het intro of de outro en het ritme van de muziek. De stelling van het Agentschap dat intro's, outro's en jingles van ondergeschikt karakter zijn wanneer een DJ nog even een paar woorden zegt, is eenvoudigweg niet waar. De 'DJ-talk is dan juist ondergeschikt'. (p. 13)

Hieruit zou het argument kunnen worden afgeleid dat de ondergeschiktheid van de presentatie volgt uit het feit dat deze wordt aangepast aan de lengte en het ritme van de intro. Dat is ook de strekking van de mail van Jeroen van der Boom die in de aanvullende gronden van 20 augustus wordt opgevoerd. RadioCorp parafraseert:

“Vanaf het moment dat zijn nummers klinken, dient de DJ 'zich aan te passen aan de opbouw van de song.' Gezien de (instrumentele) opbouw van de song, bepaalt de uitvoerende kunstenaar zelf hoe lang de intro duurt, wat het ondergeschikte karakter van spraak onderstreept.” (Bijlage A, nr. 51)

De opbouw van de song dicteert dus wat de presentator doet en derhalve is presentatie volgens RadioCorp ondergeschikt. Dit kan echter ook omgekeerd worden uitgelegd: juist omdat spraak de muziek overstemt en de aandacht opeist, is presentatie alleen acceptabel tijdens intro's en outro's. Bovendien roept het standpunt van RadioCorp de vraag op waarom een DJ überhaupt over intro's en outro's zou presenteren als zijn presentatie op dat moment ondergeschikt is.

Elders schrijft RadioCorp in de aanvullende gronden:

“Houdt de DJ een lange presentatie die overgaat in een muziknummer, dan is de doorsneeluisteraar erop ingesteld dat zij wordt opgewarmd voor het nummer. De spraak kan en zal vaak enkele seconden doorlopen, maar de muziek kan hieraan niet ondergeschikt zijn, omdat de luisteraar extra opvalt dat het muzikale begin van Rome is ingezet. De luisteraar's gedachten stappen vloeiend over van een presentatie over de Efteling naar het nummer Rome.”

Onderbouwing voor deze vermeende instelling van de doorsneeluisteraar wordt niet gegeven. Het 'vloeiend' overstappen van de gedachten van de luisteraar valt hier echter evengoed te lezen als een argument dat die gedachten bij de presentatie blijven zolang die duurt, maar door de overlap met de intro geholpen worden daarna gelijk over te stappen. Dat zou juist wijzen op ondergeschiktheid van de intromuziek.

Tussenconclusie

AT en RadioCorp geven in de stukken die ter beschikking stonden beiden geen steekhoudende inhoudelijke argumenten waarom presentatie ondergeschikt zou zijn aan de muziek of omgekeerd, wanneer er over intro's en outro's wordt gepresenteerd.

Het argument dat RadioCorp aanvoert, dat de duur en het ritme van de intro in hoge mate bepalend zijn voor de presentatie, impliceert nog niet dat de presentatie daarmee ondergeschikt is. Omgekeerd is te stellen dat dit komt doordat presentatie de muziek ondergeschikt maakt – letterlijk 'overstemt' – en dit alleen door luisteraars wordt geaccepteerd tijdens de intro en bijvoorbeeld niet zodra de *vocals* inzetten.

3. Tijdbestedingsonderzoek

RadioCorp stelt dat bij presentatie over intro's en outro's zowel de muziek als de presentatie te horen zijn. In lijn met deze gedachte had AT in de eerdere zaak in 2005 deze momenten als zowel spraak als muziek geregistreerd en dus dubbel geteld. Het CBb oordeelde echter dat een keuze gemaakt moet worden voor één van beide.

In het periodiek uitgevoerde Tijdbestedingsonderzoek (TBO) kampt het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) met vergelijkbare problematiek: mensen doen vaak meerdere dingen tegelijk, zoals hardlopen en muziek luisteren of tv-kijken en chatten. Toch heeft een dag maar 24 uur en als het SCP voor het TBO in kaart wil brengen hoe mensen hun tijd besteden en hoe dat verandert in de tijd, moeten keuzes gemaakt worden. Mogelijk valt daarom iets te leren van de methodologische keuzes die het SCP hierbij maakt.

Ten behoeve van het TBO vraagt het SCP mensen in dagboekjes bij te houden wat ze in de loop van de dag doen:

“Respondenten hebben in eigen woorden opgeschreven wat zij in iedere tijdsinterval van de dagboekweek deden. Hierbij zijn ze gevraagd de belangrijkste activiteit (de hoofdactiviteit) en wat zij eventueel nog meer deden (de nevenactiviteit) te noteren.”
<https://digitaal.scp.nl/eenweekink kaart1/over-het-tijdbestedingsonderzoek/>

In de presentatie van de tijdbesteding focust het SCP vervolgens op de – door respondenten te benoemen – hoofdactiviteit. Het SCP kiest dus een subjectieve lijn en gaat het er van uit dat respondenten zelf in staat zijn een keuze te maken tussen een hoofdactiviteit en nevenactiviteiten. Nevenactiviteiten worden vervolgens niet meegeteld in het totaaloverzicht.

Echter, voor de tijd besteed aan *media* wordt een iets andere methodologie gehanteerd:

*“In Media:Tijd staat multitasken voor de combinatie van mediagebruik met een andere activiteit – zoals werken of onderweg zijn – binnen een tijdsbestek van 10 minuten. Als mensen binnen hetzelfde tijdsbestek meerdere media-activiteiten uitvoeren noemen we dat media-multitasking. Denk aan het gebruik van sociale media tijdens het televisiekijken.”*²

In de gemiddeld 8 uur en 33 minuten die mensen per dag aan media besteden (zie 'Tijd in kaart') komen dubbeltellingen voor, door gelijktijdig gebruik van media. Als iemand in een meetperiode van 10 minuten 2 media-activiteiten uitvoert, tellen deze beide mee, in totaal voor 20 minuten.³ Ontdaan van deze dubbeltellingen komt de 'netto' mediatijd uit op gemiddeld 7 uur en 23 minuten per dag. Nog steeds een zeer groot tijdsbeslag.

Deze nettomediatijd bestond in 2015 voor bijna 3 uur uit singletasking: het uitvoeren van slechts 1 media-activiteit. Multitasking – de combinatie van 1 media-activiteit met een andere algemene activiteit – nam 3 uur en 33 minuten in beslag. Media-multitasking – het combineren van meerdere media-activiteiten – bedroeg bijna een uur. Ruim de helft van deze tijd (32 minuten) werd het media-multitasking ook nog gecombineerd met een andere algemene activiteit (bijvoorbeeld, radio luisteren én de krant lezen tijdens het eten). Deze

² Media-multitasking is geen specifiek kenmerk van het digitale tijdperk. Eerder kwamen mediacombinaties ook al vaak voor, zoals het gelijktijdig lezen van een boek en het luisteren naar muziek. Het aantal mogelijke combinaties is wel toegenomen.

³ Deelnemers kunnen maximaal 3 media-activiteiten per 10 minuten invullen, die dan in totaal dus voor 30 minuten meetellen.

opbouw van de nettomediatijd was in 2013 en 2015 vrijwel gelijk.”
https://digitaal.scp.nl/mediatijd/multitasking_met_media/#

Hier kiest het SCP dus voor een lijn zoals die in 2005 ook door AT werd gekozen en telt het multitasking-tijd dubbel of zelfs driedubbel.

Tussenconclusie

In het tijdbestedingsonderzoek van het SCP maken respondenten zelf een keuze tussen een hoofdactiviteit en nevenactiviteiten, en worden nevenactiviteiten vervolgens niet meegeteld in het totaaloverzicht. Dit suggereert dat de indeling tussen hoofd- en nevenactiviteiten een subjectief karakter kan hebben. Zo zou ook gekeken kunnen worden naar de ondergeschiktheid van presentatie dan wel muziek wanneer over intro's en outro's wordt gepresenteerd, maar een dergelijke subjectieve insteek leidt niet tot “redelijkerwijs voorzienbare en uitvoerbare criteria”, omdat het in dat geval zou kunnen verschillen tussen luisteraars wat ondergeschikt is (muziek of presentatie) en niet duidelijk is hoe een omroep en toezichthouder daarmee om moeten gaan.

Bij multitasking van verschillende *media* maakt het SCP geen onderscheid tussen hoofd- en nevenactiviteiten en wordt tijd dubbel geteld. Dit sluit aan bij de werkwijze van AT in 2005, die door het CBb verworpen is. Alles overziend kunnen uit het TBO daarom geen duidelijke en objectieve criteria worden afgeleid.

4. Neurowetenschap en psychologie

Een andere manier om naar het voorliggende vraagstuk te kijken, is aan de hand van wat er in de wetenschappelijke literatuur bekend is over de reactie van de hersenen op muziek en spraak en de aandacht die spraak respectievelijk muziek opeisen.

In een recente publicatie bespreken Peretz et al.⁴ de achtergronden en implicaties van de overlap die een toenemend aantal studies vindt in de reacties van de hersenen op vocale en muzikale prikkels. Veel onderzoekers interpreteren dit als bewijs voor het feit dat dezelfde hersengebieden gedeeld worden voor zowel spraak als muziek. Peretz et al. merken echter op dat overlap nog geen bewijs is voor gedeeld gebruik en wijzen op onderzoek dat muziek en spraak verschillende neurale populaties activeren in overlappende gebieden. Een onderliggende studie toont plaatjes van de reacties van de hersenen op verschillende soorten instrumentale muziek, spraak en andere geluiden, waarbij behalve overlap ook duidelijke verschillen te zien zijn.⁵ Op grond van deze literatuur is het moeilijk een duidelijke uitspraak te doen over ondergeschiktheid van spraak of muziek als ze gelijktijdig aan de hersenen worden aangeboden.

Naast literatuur die is gebaseerd op hersenscans, is er literatuur die kijkt naar de mate waarin achtergrondgeluid mensen afleidt bij het uitvoeren van taken. In die literatuur is er redelijke consensus dat spraak afleidt van diverse andere taken, terwijl het effect van muziek niet eenduidig is. Cauchard et al. (2012) vinden bijvoorbeeld dat achtergrondspraak het uitvoeren van een leestaak vertraagt ten opzichte van muziek of stilte.⁶ In een bespreking van de literatuur schrijven zij:

⁴ Peretz I, Vuvan D., Lagrois M-E., Armony J.L. (2015). Neural overlap in processing music and speech. *Phil. Trans. R. Soc. B.* 370: 20140090.

⁵ Angulo-Perkins, A., Aubé, W., Peretz, I., Barrios, F., Armony, J.L., Concha, L. (2014). Music listening engages specific cortical regions within the temporal lobes: differences between musicians and nonmusicians. *Cortex* 59, 126–137.

⁶ Cauchard, F. Cane, J.E., Wege, U.W. (2012). Influence of Background Speech and Music in Interrupted Reading: An

“The influence of background speech and music on cognitive performance is a long-standing issue that still motivates substantial research. A number of studies have consistently shown that background speech severely impairs immediate memory for visually presented verbal material an effect known as the irrelevant or unattended speech effect.” (p. 382, referenties weggelaten omwille van de leesbaarheid, onderstreping Poort)

En verderop:

Although previous research clearly indicates that background speech impairs reading comprehension, no such unequivocal conclusion has been reached for background music. Some studies reported a decrease in comprehension scores in the presence of concurrent music, whereas others failed to find any reliable effects. Research has also shown that effects of music on reading comprehension depend on type of music and personality traits and are likely to be in part a consequence of differences in arousal and mood rather than a consequence of the music per se. For instance, on the basis of the large volume of research showing a clear impairment in reading comprehension in the presence of background speech, one can expect vocal music to be generally more disruptive than instrumental music. Accordingly [...] vocal music significantly impaired performance on an immediate recall task, whereas instrumental music only disrupted recall to a far lesser extent.

(p. 382, referenties weggelaten omwille van de leesbaarheid, onderstreping Poort)

Dat laatste wordt ook gevonden voor andere taken in onderzoek van Shih et al.⁷: muziek met *lyrics* heeft een significant negatief effect op de concentratie en prestaties van werknemers ten opzichte van muziek zonder *lyrics*. Een populair-wetenschappelijk artikel in *The Guardian*⁸ doet een soortgelijke constatering:

Musical pieces without words might be better working companions, as human speech and vocalisation is something our brains pay particular attention to.

9

Tussenconclusie

Op basis van de relevante literatuur die in relatie tot dit onderwerp is gevonden, is de conclusie dat in situaties waarin gelijktijdig instrumentale muziek en spraak worden afgespeeld, zoals bij presentatie over intro's en outro's, de spraak meer aandacht opeist dan muziek, zeker wanneer het gaat om instrumentale muziek. Dat impliceert dat bij presentatie over instrumentale intro's en outro's, de muziek – geredeneerd vanuit de aandacht van de luisteraar – in de regel ondergeschikt zal zijn.

Het sluit ook aan bij wat wel het '*cocktail party effect*' wordt genoemd: het vermogen dat mensen over het algemeen hebben om in een ruimte met veel verschillende stemmen, achtergrondgeluid en muziek, hun aandacht te richten op één specifieke stem en een gesprek te volgen.⁹

Eye-Tracking Study. *Applied Cognitive Psychology*, 26, 381–390.

⁷ Shih, Y.N., Huang, R.G., Chiang, H.Y. (2012). Background music: effects on attention performance, *Work* 42(4), 573-8.

⁸ <https://www.theguardian.com/education/2016/aug/20/does-music-really-help-you-concentrate>

⁹ Volgens recent onderzoek blijken musici hier beter in dan andere mensen, zie: Swaminathan, J., Mason, C.R., Streeter, T.M., Best, V., Kidd, Jr, G., Patel, A.D. (2015). Musical training, individual differences and the cocktail party problem. *Scientific Reports* 5, 11628.

5. Hitting the post

RadioCorp merkt terecht op dat het presenteren over intro's al sinds lange tijd gebruikelijk is op veel radiostations en bij veel DJs. Dit wordt in het Engels wel 'hitting the post' genoemd en wordt door sommigen als een onderscheidende vaardigheid gezien. De DJ praat dan door het instrumentale deel van de intro tot vlak voor de *vocals* inzetten of er in de intro een wisseling van toonsoort, ritme of instrumenten is. Wanneer het misgaat en de deejay door de vocale inzet heen praat, wordt als een afgang gezien: 'stepping on the vocals' of 'crashing the vocals'. Dit onderstreept het feit dat deejays en stations zich zeer goed bewust zijn van de duur van intro's. De lengte van de intro wordt van tevoren getimed en er wordt vaak apparatuur gebruikt waarmee de intro 'wegtikt'.¹⁰

In het boek *Essential Radio Skills: How to present a Radio Show* uit 2006 geeft de Britse journalist en radiomaker Peter Steward een aantal adviezen voor deze praktijk:

"Do you have to talk up to the vocals on every song? No.

- *If you talk right up to the vocals (or jock the vocals) every time, it becomes tedious and repetitive.*
- *If the singer starts at 15 seconds and you stop talking after 15 seconds, there is going to be a split second when both of you are on air at the same time. It sounds messy, and is known as 'crashing the vocals'. If you lose your train of thought mid-link and you take several seconds longer to end your sentence, you could end up trampling over the first few lines of the song. 'Vocal over vocal' is bad.*
- *An intro is an integral part of a song. So, if you have a classic track that is a well-known crowd-pleaser (...) you will annoy a large percentage of your audience by talking over it (...).*
- *Within each introduction there is often another 'music post' at which you can stop talking, as well as the start of the vocal itself. (A music post, or music marker, is when a song has a key change or other instruments appear mid-way through the introduction (...).) Working up to one of these posts can arguably be more effective and creative than going 'up to the vocals'.*
- *Do not talk all over the start of every song, no matter its duration (...).*

Time after time, listeners say one of the things that most annoys them about DJs is that they talk over the introductions. Indeed some stations say their presenters should never talk over any music – that once a song starts, it belong to the listener." (p. 262)

Over de inhoud van de intro schrijft Steward:

"Most people listening to most shows on most stations neither know nor care to know much about the music they are listening to. Giving too much information would be a turn-off for them. Most stations will not want you to say much more about the music than the name of the song and who sings it. Your listeners haven't tuned in to hear a lot of facts, or indeed your opinion of the song you play."

Een intro is volgens Steward dus bij voorkeur kort: in beginsel volstaat de naam van de song en de artiest wat normaal gesproken een overlap van hooguit enkele seconden oplevert. De intro

¹⁰ Zie bijvoorbeeld: <https://www.lifewire.com/how-do-djs-hit-the-post-2843148>. Ook een duidelijke markering in een instrumentale intro, bijvoorbeeld een tempowisseling of de inzet van een instrument, kan een moment zijn waarop de DJ zijn presentatie afsluit.

mag nooit over de *vocals* heen lopen. Daarbij waarschuwt Steward dat veel luisteraars ook presentatie over het instrumentale deel van de intro vervelend vinden.

Wie discussiefora over dit verschijnsel raadpleegt, vindt veel (anekdotische) bevestiging hiervoor.¹¹ Veel luisteraars vinden dat presentatie over de intro afbreuk doet aan een song, vooral een song die ze koesteren. Die emotie suggereert opnieuw dat presentatie over muziek de muziek ondergeschikt maakt, iets wat fans bij hun favoriete nummers niet altijd waarderen. De breed gedeelde opvatting dat ‘stepping on de the vocals’ een *faux-pas* is voor een DJ, sluit nauw aan bij de bevindingen in de voorgaande paragraaf dat lyrics verschil maken in de mate waarop muziek aandacht opeist.

Beluistering van de geluidsopnamen van de onderzochte dag wijst uit dat de presentatie door de DJs van RadioCorp op hoofdlijnen overeenkomt met de adviezen van Steward: presentatie over intro’s en outro’s gebeurt niet over de *vocals* en niet bij ieder nummer. In de meeste gevallen bestaat de overlappende presentatie alleen uit een korte aankondiging van het nummer.

Met de opmerking van Steward dat veel luisteraars ook presentatie over instrumentale intro’s vervelend vinden, is RadioCorp het in haar zienswijze niet eens. Belangrijker dan de vraag of luisteraars dit wel of niet vervelend vinden is echter de constatering dat ook de DJs van RadioCorp zich aan de ‘radioregel’ houden om niet door de *vocals* te presenteren.

Tussenconclusie

Een korte inventarisatie van de bestaande conventies rondom het presenteren over intro’s leidt opnieuw tot het beeld dat bij presentatie over een rustige instrumentale intro de aandacht in de regel naar de presentatie gaat, en de muziek tijdens de overlap dus ondergeschikt is in de beleving van de luisteraar. Luisteraars die een specifieke song koesteren, waarderen dat niet altijd. Zou de presentator doorpraten als de *vocals* zijn ingezet, dan ontstaat een strijd om aandacht die door veel minder luisteraars wordt gewaardeerd en de conventie – waar ook de DJs van RadioCorp zich aan houden – is dan ook om dat niet te doen.

6. Conclusies en advies

Hoofdconclusie en basis criterium

Op basis van een beknopte bespreking van de relevante literatuur die in relatie tot dit onderwerp is gevonden, is de conclusie dat in situaties waarin gelijktijdig instrumentale muziek en spraak worden afgespeeld, zoals bij presentatie over intro’s en outro’s, de spraak meer aandacht opeist dan muziek, zeker wanneer het gaat om instrumentale muziek. Waar het de aandacht van de luisteraar betreft, zal de muziek dan in de regel ondergeschikt zijn bij presentatie over instrumentale intro’s en outro’s.

RadioCorp weerspreekt deze conclusie in haar zienswijze over het concept van dit advies, maar voert geen nieuwe inhoudelijke argumenten of bronnen aan die hier een ander licht op werpen. RadioCorp gaat vooral in op de publicatiedatum van de aangehaalde bronnen en maakt het juridische punt dat deze bronnen ten tijde van de vergelijkende toets voor de uitgifte van de

¹¹ Zie bijvoorbeeld: <http://forums.stevhoffman.tv/threads/why-do-djs-talk-over-the-music.277614/>, <http://forums.stevhoffman.tv/threads/dont-you-hate-it-when-djs-talk-through-song-intros.97241/>. Soms wordt de praktijk in verband gebracht met het voorkómen dat luisteraars in de jaren '80 met een cassette recorder songs opnamen en niet meer kochten op vinyl of cd.

vergunning nog niet gepubliceerd waren. Daarnaast voert RadioCorp juridische punten aan over de interpretatie van de uitspraak van het CBb uit 2007. Dit gaat echter voorbij aan de in paragraaf 1 geformuleerde adviesvraag, die abstraheert van deze context. De vraag is te adviseren over redelijkerwijs voorzienbare en uitvoerbare criteria voor wanneer muziek ten opzichte van spraak een duidelijk ondergeschikt karakter heeft.

Daarnaast lijkt RadioCorp de mening toegedaan dat de auteur van dit advies, die bij RadioCorp abusievelijk te boek staat als econometrist, niet gekwalificeerd is om over dit vraagstuk te adviseren of de genoemde bronnen aan te halen en te interpreteren. De auteur heeft echter in de afgelopen twintig jaar onderzoekservaring opgedaan met een zeer breed scala aan onderwerpen en acht zich wel degelijk in staat de aangehaalde literatuur te interpreteren. Vanzelfsprekend had hij daarbij opengestaan voor nieuwe bronnen en argumenten als die waren aangevoerd.

De hierboven geformuleerde conclusie sluit aan bij de wijze waarop Agentschap Telecom bij zijn onderzoek heeft gemeten. AT en RadioCorp geven echter beiden geen steekhoudende inhoudelijke argumenten waarom presentatie ondergeschikt zou zijn aan de muziek of omgekeerd, wanneer er over intro's en outro's wordt gepresenteerd. Het feit dat de duur en het ritme van de intro in hoge mate bepalend zijn voor de presentatie impliceert nog niet dat de presentatie daardoor ondergeschikt is. Omgekeerd is juist te stellen dat dit komt doordat – zoals hierboven geconcludeerd – presentatie de muziek ondergeschikt maakt en overstemt en dit alleen door luisteraars wordt geaccepteerd tijdens de intro maar niet zodra de vocals inzetten en die ondergeschiktheid minder evident wordt.

Op basis van de aangehaalde bronnen is er geen aanleiding onderscheid te maken tussen de ene vorm van overlap van spraak en (instrumentale) muziek en de andere. Subtiele inhoudelijke verschillen tussen presentatie die meer ten dienste staat van de song en presentatie waarvoor dat minder of niet het geval is zoals winacties, bellers, roddels, etc., verkleinen bovendien al snel de voorzienbaarheid en daarmee de rechtszekerheid en vergroten bovendien de handhavingslast. Presentatiemomenten moeten dan immers niet alleen in tijd gemeten maar ook inhoudelijk beoordeeld worden. Daarnaast kan een dergelijk onderscheid strategisch gedrag uitlokken om de presentatietijd op te rekken door veel songs met lange intro's te draaien intro's (zoals 'De bestemming' van Marco Borsato, met een intro van 45 seconden).

Deze hoofdconclusie geeft bij uitstek een voorzienbaar en uitvoerbaar basiscriterium: "spraak over muziek maakt de muziek altijd ondergeschikt". RadioCorp en andere geclausuleerde vergunninghouders weten bij een dergelijk criterium exact waar ze aan toe zijn en het kan niet tot het genoemde strategisch gedrag leiden. De netto-muziektijd is bij dit criterium de tijd waarop muziek gespeeld wordt zonder dat de DJ er doorheen praat. En omdat de duur van de intro's en outro's van songs bij stations bekend is, kan ook vooraf op basis van een *playlist* voldoende zekerheid worden gekregen dat op een dag aan de vergunningsvoorwaarden wordt voldaan, zonder dat DJ's de mogelijkheid ontnomen wordt om over intro's en outro's heen te presenteren.

Beperkte ruimte voor uitzonderingen

Bovenstaand basiscriterium dat spraak dominant is over instrumentale intro's impliceert dat een eventuele uitzondering hierop – overlap tellen als muziek – beperkt dient te zijn.

Vanuit de praktijk dat muzieknummers veelal worden aangekondigd en dat die aankondiging vaak gedeeltelijk over de instrumentale intro plaatsvindt, kan overwogen worden een beperkte uitzondering te maken voor zulke aankondiging, voor zover die een inhoudelijke band heeft met het muzieknummer. Om te voorkomen dat daar per geval een inhoudelijke beoordeling moet plaatsvinden, wat de voorzienbaarheid en de rechtszekerheid doet afnemen en de handhavingslast doet toenemen, is het raadzaam daarvoor een vaste aan- en afkondigingsmarge in seconden te hanteren.

Voor de aankondiging van een muzieknnummer is 4 à 5 seconden nodig, zo blijkt uit een analyse van de onderzochte dag. Dit past ook bij de adviezen van Steward, dat een intro bij voorkeur kort is en beperkt kan blijven tot de naam van de song en de artiest. Het past ook bij de voorstelling van zaken die RadioCorp geeft in het hiervoor aangehaalde citaat uit het *Verzoekschrift voorlopige voorziening*, als zou het uitsluitend altijd gaan om gevallen waarin “een dj nog enkele seconden spreekt”.

Een langere aankondiging is uiteraard ook mogelijk, maar een marge die anticipeert op langere aankondigingen zou daardoor meer gevallen van presentatie over intro's zonder inhoudelijke band met het nummer toestaan. Het zou tevens tot gevolg kunnen hebben dat het gerealiseerde percentage (Nederlandstalige) muziek significant lager wordt dan geboden en kan het genoemde strategische gedrag uitlokken om muziek te kiezen met lange intro's.

Op de onderzochte dag zorgden slechts 5 van de 44 gespeelde nummers met overlap, in seconden uitgedrukt, voor ongeveer de helft aan overlap. Dat komt neer op ongeveer 0,5% van de netto zendtijd. Dergelijke nummers, met tot 45 seconden overlap over de muziek, hebben dus significante invloed, terwijl dat bij verreweg de meeste nummers met een overlap van enkele seconden niet het geval is. Een langere overlap dan enkele seconden is voor veel nummers ook niet mogelijk in verband met het moment waarop de vocals inzetten, en sommige nummers lenen zich in het geheel niet voor presentatie over de intro. Het zal daarom niet zo zijn dat bij elk uitgezonden nummer de 4 à 5 seconden 'aan- of afkondingsmarge' zal worden gebruikt. Dat blijkt ook uit de gegevens van de onderzochte dag.

Als derhalve wordt gekozen voor een beperkte uitzondering op het basiscriterium dat spraak over muziek de muziek altijd ondergeschikt maakt, is het advies daarom een aan- of afkondigingsmarge te hanteren van maximaal 4 of 5 seconden voor de nummers waarbij sprake is van een dergelijke overlap en deze seconden dan dus toch toe te rekenen aan de muziek. Aangenomen dat Agentschap Telecom een zekere beoordelingsvrijheid heeft bij het handhaven van de vergunningsvoorwaarden, lijkt dit een redelijke en voorzienbare maar toch beperkte uitzondering op het basiscriterium.